

SPOLUPRÁCE UČITELE S PIONÝRSKÝM ODDÍLEM PŘI ZLEPŠOVÁNÍ PROSPĚCHU A KÁZNĚ ŽÁKŮ

Dr LUBOMÍR MOJŽÍŠEK, Výzkumný ústav pedagogický, Brno.

Nejdůležitější úkolem pionýrské organizace ve škole je boj za osvojení hlubokých a trvalých vědomostí žáků a za upevnění kázně. Proto je pionýrská organizace důležitým pomocníkem učitele a ředitele při uskutečňování jejich cílevědomé výchovné vzdělávací práce.

Pomoc PO škole se odehrává v pestré a zajímavé činnosti pionýrů ve schůzkách družin, oddílů i skupin. Pionýři organizují shromáždění, která svým obsahem upoutávají jejich pozornost, seznamují je s vědou, technikou, s životem vynikajících lidí. Pionýři organizují besedy s pracujícími, úderníky, literáty, vědci, prostými občany, učiteli. V besedách, podobně jako naukových shromážděních, prohlubují pionýři své vědomosti a vytvářejí se předpoklady pro rozvoj jejich morálních kvalit. Touha po vědění se přenáší i do vyučování. Ve schůzkách pionýři mnoho čtou, pořádají exkurse, vycházky, výlety, organizují patronáty nad méně prospívajícími žáky, pěstují sport, sledují filmy.

Pionýři, vedeni svými vedoucími, svou prací vytvářejí příznivé podmínky pro učení. Kandidát pedagogických věd V. S. Chančín říká, že je nutno vypěstovat u dětí uvědomělý a odpovědný vztah k učení, že je nutno vypěstovat zájem o vědění a znalosti a posléze, že je nutno upevnit pionýrský a celožákovský kolektiv.¹⁾ Pionýrská organizace přesvědčuje děti, že učení je jejich nejdůležitější prací, kterou nelze narušovat nekázní. Vede děti také k poznání, že mnohdy je nutno pečlivým, úmorným a dokonce i nezajímavým způsobem dopracovat se k vědomostem. Tudiž, jde nejen o vypěstování zájmu o poznání, zájmu o vyučovací předměty, ale jde také o vypěstování vědomé povinnosti a o získání návyků systematické a mnohdy nesnadné práce. To má být tedy výsledkem výchovné činnosti pionýrské organizace při zlepšování prospěchu a kázně žáků.

Dnešní stav práce pionýrské organizace na našich školách není takový, abychom s ním mohli být plně spokojeni. Jsou některé pionýrské skupiny, kde činnost dosáhla již dobré pracovní úrovně. Avšak na mnoha školách se činnost pionýrů nepřenesla přes první počáteční nedostatky. Pionýři nepracují podle plánu, činnost skupin, oddílů i družin je nezajímavá, těžiště práce není v pionýrských družinách; mnohde dokonce družiny nejsou vůbec ustaveny. Na jiných školách jsou prováděny nesprávné formy pionýrské práce a často činnost pionýrů má charakter pokračování školní činnosti. Jinde opět pionýrská organizace pracuje odtrženě od školy a nemůže tak plnit svůj základní úkol pomoci škole v její výchovné vzdělávací práci.

Aby pomoc pionýrské organizace škole byla co nejučinnější, je nutná spolupráce PO s řediteli škol, zejména však s třídními učiteli a s učiteli, kteří ve třídě vyučují. Výsledkem dobré spolupráce pionýrů s učiteli je cílevědomější a obsažnější činnost oddílů o dosažení lepších výsledků ve výchovné vzdělávací práci ve třídách. Naopak tam, kde učitel nedoceňuje význam činnosti pionýrského oddílu a nespolupracuje s ním, ukazuje se často zhoršení prospěchu a kázně.

Výnos ministerstva školství ze dne 9. října 1952 stanovil zásady spolupráce učitelů s pionýrskými oddíly. Zatím co ředitelé odpovídají za práci PO celé školy, třídní učitelé odpovídají za činnost pionýrů ve své třídě. Pomoc, kterou poskytnou učitelé pionýrské organizaci, je součástí jejich učebně výchovné činnosti.

¹⁾ V. S. Chančín: O výchovné práci pionýrských organizací v souvislosti s bojem za hluboké a trvalé vědomosti. Sovetskaja pedagogika, 1952/7.

Učitelé ve smyslu tohoto výnosu většinou správně pochopili význam spolupráce zkušených a kvalifikovaných pedagogů s oddílovými pionýrskými vedoucími a pionýry, a úspěšně rozvíjeli společně s nimi činnost v oddílech svých tříd. Pionýrské oddíly na mnoha školách, díky spolupráci s učiteli, zlepšily svou práci, jejich schůzky byly pravidelné a hodnotné svým obsahem i formou. Přesto však, že spolupráce učitelů s pionýrskou organizací byla od IX. pléna ŮV ČSM a od vydání výnosu MŠO aktivnější, nelze se spokojit s dosavadními výsledky. Často se chybovalo. Chtěli bychom ukázat, kde je pramen nedostatků spolupráce učitelů s pionýrskými oddíly a jak postupovat, abychom se vyvarovali některých základních chyb, kterých se učitelé dopouštěli.

Jeden ze zdrojů chyb tkví v nedostatečném spojení dvou základních předpokladů dobré pionýrské práce. Na jedné straně vyžadujeme, aby pionýři byli vedeni učitelem a oddílovým vedoucím, avšak na druhé straně vznášíme požadavek, aby veškerá práce pionýrského oddílu byla založena na iniciativě a samočinnosti pionýrů. Nelze pochybovat, že práce pionýrů ve třídě i v celé škole vyžaduje systematické pomoci učitele. M. I. Bokarev říká, že »povaha tvořivé činnosti pionýrské organizace nejenom nevylučuje, ale naopak předpokládá promyšlené, správné řízení pionýrské práce se strany dospělých a v první řadě ředitelů a učitelů škol...«²⁾ Učitelé mají najít správný poměr k pionýrům, mají si objasnit hlavní úkoly pionýrské organizace, musí se seznámit s nejzákladnějšími formami práce PO a musí si uvědomit, že iniciativa a samočinnost je základním požadavkem pionýrské práce právě tak, jako je základním požadavkem spolupráce učitelů s pionýry.

Mnohdy učitelé neznají správné formy pionýrské práce, přenášejí způsob školní práce i do činnosti pionýrského oddílu. Pak je činnost pionýrů pouhým pokračováním školy. Důsledkem je nezájem pionýrů o činnost v oddíle. Pionýři vyhledávají jiné a zajímavější zaměstnání v době mimo vyučování, než je činnost v pionýrských schůzkách. Tento nedostatek se projevuje hlavně tehdy, když učitel nezná problematiku činnosti PO.

Ukážeme na některé zásady spolupráce učitele s pionýrským oddílem, umožňující, aby práce pionýrů byla založena na iniciativě a samočinnosti dětí a přitom aby byla účinně vedena učitelem.

Jedním z předpokladů úspěšné práce pionýrů ve třídě je vytváření pionýrského kolektivu, který svým příkladem štrhává do aktivní práce také ostatní žáky třídy. O pionýrský kolektiv, jehož jádrem je pionýrský aktiv, se vedoucí s učitelem opírá při své práci. Během doby, zejména pak ve vyšších třídách osmileté střední školy, vytváří se v kolektivu pionýrů veřejné mínění, projevující se správnou, pro učitele mnohdy svou spravedlností překvapující kritikou neprospívajících a neukáznených spolužáků.

Význam veřejného mínění pionýrů zdůrazňuje V. S. Chančin. Říká, že mezi používanými opatřeními, jimiž může pionýrská organizace pomoci učitelům ve vyučování, je důležitá kontrola a přátelské ovlivňování pionýrů pionýry. Na schůzkách oddílů, družiny i skupiny, nezřídka i při běžném přátelském rozhovoru, požadují pionýři od svých spolužáků vysvětlení, proč narušují pořádek v hodině, proč snižují výsledky při učení...³⁾

Při výchově pionýrského kolektivu a při usměrňování veřejného mínění tohoto kolektivu je zapotřebí šetrného pedagogického vedení. Je nutno opatrně vytvářet předpoklady k tomu, aby se pionýrský kolektiv správně rozvíjel již od nejnižších tříd, aby veřejné mínění pionýrů vyrůstalo z hlubokého přesvědčení, nikoliv z formálního požadavku.

²⁾ M. I. Bokarev: Iniciativa a samočinnost dětí jako základ práce pionýrské organizace. Sovetskaja pedagogika, 1952/3.

³⁾ V. S. Chančin: O výchovné práci pionýrských organizací v souvislosti s bojem za hluboké a trvalé vědomosti. Sovetskaja pedagogika, 1952/7.

Spolupráce učitele s pionýrským vedoucím a s pionýrským oddílem při výchově pionýrského kolektivu je různá podle podmínek práce v oddíle. Jiná bude spolupráce na národní škole a v nižších ročnících osmileté střední školy, jiná na vyšším stupni osmileté střední školy, jiná tam, kde vedoucí dobře rozumí své výchovné práci, a jiná tam, kde vedoucí je nezkoušený ve vedení pionýrů. Při výchově pionýrského kolektivu na národní škole vedoucí často zapominají na skutečnost, že pionýry 4. a 5. třídy nelze vychovávat ke kolektivnosti pouze přesvědčováním, rozumovým zdůvodňováním významu kolektivu. Tito vedoucí, i když správně chápou význam kolektivu v pionýrské organizaci, soustřeďují se na pionýrských schůzkách k pouhému theoretickému přesvědčování dětí. Takový nekonkrétní výklad je pro pionýry tohoto věku málo účinný. Učitelé mají za úkol přesvědčit oddílové vedoucí, jak správně postupovat při kolektivní výchově mladých pionýrů.

Takto spolupracovali se svými vedoucími učitelé na národní škole v Brně-Lišni. První kroky k vytváření pionýrského kolektivu viděli ve společné činnosti dětí. Snažili se společně s oddílovými vedoucími docílit, aby se pionýři ve své činnosti zaměřovali na nějaký společný, konkrétní a přístupný pracovní cíl. Společnou činností, vedoucí k dosažení tohoto cíle, vznikala mezi dětmi pevnější přátelská pouta a vytvářely se základy pionýrského kolektivu. Předpokladem úspěšné práce bylo, aby pionýři vždy iniciativně a radostně souhlasili s provedením úkolů, aby je brali za své. Jednalo se o nejrůznější činnosti, jako je vysazování ovocných stromů v obci, pomoc pionýrů žákům nižších tříd v učení, dále úprava školní zahrady a pod. Každá akce byla vždy předem promyšlena učiteli s oddílovými vedoucími. Iniciátorem provedení akce byli mnohdy pionýři sami, většinou však podnět k činnosti vyšel z vedoucího nebo z učitele. V případě, že iniciativní návrh vyšel od učitele nebo vedoucího, bylo nutno pionýry prostřednictvím oddílové rady přesvědčit o významu činnosti, o tom, že akce je hodnotná a že bude radostnou prací. Vedoucí a oddílová rada přihlíželi vždy k ostatním pionýrům třídy. Pionýři téměř vždy projevovali svá přání, navrhovali co doplnit, co pozměnit. Třídní učitel i vedoucí byli si vždy plně vědomi, že pouhé nařizování a přikazování pionýrům by bylo hrubým porušováním samostatné povahy pionýrské práce.

Při výchově pionýrského kolektivu se dostává často pionýrský oddílový vedoucí do výchovných situací mnohem složitějších, obzvláště pak ve vyšších třídách osmileté střední školy, kde žáci jsou již vyspělejší a více přístupni rozumovému ovlivňování. Učitel, který má bohaté theoretické znalosti a řadu praktických zkušeností z práce s kolektivem třídy, pomáhá také zde oddílovému vedoucímu vychovávat a upevňovat pionýrský kolektiv. Děje se tak nejen výchovnými prostředky, jichž lze používat na národních školách, ale také prostředky složitějšími a organizačně náročnějšími. Učitel pomáhá oddílovému vedoucímu při organizování pionýrských shromáždění, besed. Na nich se děti sdružují v pracovní kolektivy a seznamují se s významem kolektivu. Učitel také doporučuje pionýrům literaturu, filmy. divadla, pod jejichž uměleckovýchovným vlivem lze upevňovat správný názor pionýrů na kolektiv. Podrobněji se zmíníme o spolupráci učitele s vedoucími pionýrů a s pionýry samými později, při bližší zmínce o těchto formách práce v pionýrské organizaci. Učitel pomáhá vedoucímu blíže poznat pionýry tím, že jej seznamuje s povahovými vlastnostmi pionýrů. Umožňuje tak vedoucímu individuální přístup k dětem a na základě toho přesvědčivěji působit na ně při vytváření a upevňování pionýrského a vůbec třídního kolektivu.

Autoritu pionýrského oddílového vedoucího u pionýrů lze pokládat za jednu ze stěžejních podmínek dobré práce s dětmi. Učitelé pomáhají upevňovat autoritu vedoucího. Mnoho vedoucích pionýrů přichází do výchovné práce s dětmi s nacšením, mají děti rádi, věnují jim svůj volný čas, a přece jejich vedení pionýrů není úspěšné. Příčinou je, že mají nedostatek autority

u dětí, že si ji nedovedou vytvořit. Obzvláště se s tímto jevem setkáváme u mladších, nezkušených pionýrských vedoucích, u začátečníků. Nedostatek pramení mnohdy z celkové povahy vedoucího, z jeho charakteru. Jindy je nedostatek autority zaviněn pouze ojedinělým povahovým rysem, příliš shovívavým, jindy domněle chladným poměrem k dětem, neschopností správně a dětem srozumitelně se vyjadřovat, neschopností umět udržet pozornost dětí při práci ve schůzkách. Jindy je zaviněn vztahem vedoucího ke společnosti, nedostatkem pedagogického taktu, avšak také nedostatkem osobní upravenosti, malou vzdělaností a nezájmem o vědění. Jsou i jiné příčiny, mnohem subtilnější a méně zjevné. Nelze je zde všechny vyjmenovat; vyžadovalo by to obsírnější studie. Učitel může pomoci oddílovému vedoucímu odstranit mnoho z těchto příčin, způsobujících nedostatek autority vedoucího u dětí. Obzvláště se jedná o nedostatky vyplývající z malé pedagogické zkušenosti vedoucího.

Brusničkinová uvádí, že mnohá vedoucí pionýrů, ač velice energická v práci, vzdělaná, nedovede si poradit s řadou problémů proto, že nemá pedagogických zkušeností a taktu. Jedna vedoucí, aby pozvedla svou autoritu u dětí, začala se na ně rozkrikovat. Takto nemohla získat autoritu, nanejvýše znechutila práci dětem v oddíle.⁴⁾

Vhodným prostředkem k zvyšování autority u pionýrů, k získávání pedagogických znalostí, je hospitace pionýrského vedoucího ve vyučování. Pokládáme ji za jednu z účinných forem spolupráce mezi učitelem a pionýrským vedoucím. Vedoucí se při hospitaci blíže seznamuje s učitelovou prací a s pionýry svého oddílu. Může přenášet své poznatky o dětech, o jejich práci ve vyučování a o práci učitele do oddílu. Kladné zkušenosti s hospitacemi mají nejen naši učitelé, ale i sovětští učitelé a pionýrství vedoucí. Hospitace téměř vždy pomáhají zkvalitňovat práci pionýrského oddílu ve třídě, zvyšovat výchovatské znalosti vedoucího oddílu a tak nepřímo zvyšovat jeho autoritu u pionýrů.⁵⁾ Je však nezbytné, aby si vedoucí hospitaci dobře připravil, aby mu učitel dal pročíst učebnici, podle které postupuje ve vyučování, aby jej seznámil s cílem a osnovou hodiny, aby si vedoucí poznamenával své poznatky z vyučování. Osvědčuje se, když po skončení hospitace učitel s vedoucím pohovoří o podrobnostech vyplývajících z vyučování.

Nemá-li však oddílový vedoucí dostatečnou autoritu u pionýrů, nedocílují-li pionýři ve své práci dobrých výsledků, má se učitel účastnit oddílových schůzek pionýrů, mnohdy však také družinových schůzek, aby zjistil příčiny neúspěchu práce. Při každé hospitaci sleduje učitel celkové chování pionýrů na schůzce, také chování oddílového vedoucího, jeho způsob práce s dětmi. Poznává-li příčiny nedostatečné autority vedoucího, poradí taktně vedoucímu, jak zlepšit kázeň dětí, jak zkvalitnit činnost pionýrů na schůzkách. Návštěva učitele v pionýrské schůzce je pro pionýrského vedoucího důkazem, že učitel vážně sleduje práci pionýrského oddílu ve třídě.

Na jedné národní škole na předměstí Brna zpozoroval učitel 5. třídy, že se podstatně zhoršila kázeň pionýrů na oddílových schůzkách. Zatím co ve vyučování se pionýři, podobně jako ostatní žáci, chovali ukázněně, na schůzkách byli klackovití, pokřikovali na sebe, odmlouvali vedoucímu. Učitel navštívil několik oddílových schůzek, aby zjistil příčinu zhoršení pionýrské práce. Ukázalo se brzy, že oddílový vedoucí nedoceňoval význam činnosti pionýrů ve třídě, nepřipravoval se na schůzky nebo jen naprosto nedostatečně, povrchně a tak činnost pionýrů měla nahodilý, neplánovitý, celkem formální charakter. Pionýři ovšem brzy vystihli nepřipravenost vedoucího na schůzky, jeho autorita u nich upadala, zájem o práci poklesl a sou-

⁴⁾ Brusničkinová: Učitel a pionýrská organizace, str. 61.

⁵⁾ Viz článek A. Levšina: Vozatyj prišel na urok, čas. Vozatyj, 1952/9.

Časně se zhoršila i kázeň na schůzkách. Učitel poznal, že častými pohovory s vedoucím oddílu, svou účastí na pionýrských schůzkách, pozváním vedoucího do konference učitelského sboru musí přesvědčit vedoucího, že škola vidí v PO vážného pomocníka a že nelze v žádném případě podceňovat přípravu na schůzky. Učitel pozval vedoucího na hospitaci do vyučování. Přesvědčoval pionýry, že je nutno na schůzkách zlepšit kázeň. Učitel však také sebekriticky uznal, že měl již dříve spolupracovat mnohem intenzivněji s oddílovým vedoucím a s pionýry, že se měl aktivně účastnit sestavování programu pro pionýrské schůzky. Zhoršení práce pionýrského oddílu při jeho pomoci vůbec nemuselo nastat.

Mnohdy je potřeba, aby učitel vynaložil všechny své pedagogické a psychologické znalosti k tomu, aby poznal příčiny nedostatku autority vedoucího, aby je pomohl odstranit. Mnohdy postačí, jak jsme se již zmínili, když mu předá v rozhovoru některé ze svých zkušeností, jak zacházet s dětmi, jindy jej zve na hospitace a do konferencí učitelského sboru. Avšak autoritu vedoucího může upevňovat i tím, že mluví o oddílovém vedoucím ve třídě před všemi žáky s největší úctou, že vyzdvihuje význam jeho práce v továrně, ve škole, že ukazuje na některý pěkný povahový rys, na jeho dovednosti a znalosti. Samozřejmě, nekritisuje jej nikdy před dětmi; byl by to základní pedagogický omyl. Nevyhovuje-li vedoucí pracovní a nelze-li mu pomoci ke zkvalitnění jeho práce s dětmi, podnikne učitel společně s ředitelem školy kroky k výměně vedoucího. V takovém případě je však nutno postupovat v dohodě s okresním výborem ČSM.

Stručně jsme ukázali, jak učitel svou spoluprací s oddílem pionýrů, s jejich vedoucím, může pomáhat vytvořit dva základní předpoklady dobré práce pionýrského oddílu ve třídě. Jedním z těchto předpokladů bylo vytváření, usměrňování a upevňování pionýrského kolektivu, nutného pro vznik správného veřejného mínění pionýrů. Druhým předpokladem bylo upevňování autority pionýrského vedoucího u pionýrů a žáků třídy.

Učitel bedlivě sleduje všechnu výchovně vzdělávací činnost pionýrů. Výchovně vzdělávací činnost pionýrské organizace se odehrává většinou v družinových a oddílových schůzkách pionýrů, a to v době mimo vyučování. Tato činnost pionýrů má přímý vliv na činnost pionýrů ve vyučování.

Ve třídě ve vyučovacích hodinách se pionýři projevují jako aktiv třídy. Mají být příkladem, vzorem pro ostatní žáky při systematické přípravě na vyučovací hodiny, při pečlivém vypracovávání domácích úkolů. Mají svědomitě plnit příkazy ředitelů a učitelů, mají iniciativně bojovat proti nekáznosti ve třídě, na chodbách, ve škole vůbec a také mimo školní budovu. Jsou iniciátory v boji proti napovídání, opisování, pomáhají slabším i nemocným spolužákům.

Přesto je nutno si uvědomit, že hlavním činitelem při uskutečňování výchovně vzdělávací činnosti ve vyučování je učitel. Svou učitelskou autoritou, pečlivou přípravou na vyučování, řádným organizováním pracovního času žáků, svými požadavky může odstranit ze třídy základní nedostatky kázně i v učení. Žáci však musí být také hluboce přesvědčeni o významu kázně ve vyučování a o významu učení. Všimneme si nejdříve, jak pionýři pomáhají učitelům zlepšit kázeň ve třídě. Předpokladem je, aby si uvědomovali, že bez kázně by jejich školní práce byla neúspěšná. Chceme, aby žáci byli ukázněni z vlastní vůle, nikoliv pouze z učitelova požadavku. Důležitou úlohu v této přesvědčovací výchovně činnosti o významu kázně, o významu boje proti opisování a napovídání hraje obzvláště aktivní jádro třídy, složené z dobrých žáků, většinou pionýrů. Tito pionýři pomáhají učitelům a vedoucím mu vytvářet správné veřejné mínění všech žáků. Učitel naopak napomáhá pionýrskému aktivu při přesvědčovací práci s ostatními pionýry a s neorganizovanými žáky. Iniciátorem v přesvědčovacích akcích, sledujících zlep-

šení kázně, odstranění opisování a napovídání, bývají sami pionýři, jejich oddílová rada. Jindy je iniciativa pionýrů vzbuzena učitelovým přáním, jeho radou nebo doporučením. V takovém případě se učitel účastní schůze oddílové rady, vznáší svůj požadavek výchovné akce, požadavek organisovat boj proti nekázní, organisovat shromáždění pionýrů, besedu s thematem o významu kázně a podobně. Učitel přesvědčuje společně s oddílovým vedoucím oddílovou radu o významu boje proti nekázní ve třídě. Když pionýři pochopí důležitost učitelova požadavku, rádi souhlasí a za spolupráce s oddílovým vedoucím aktivisují všechny pionýry třídy, získávají na svou stranu i neorganisované žáky své třídy.

Na osmileté střední škole v Brně na Mendlově náměstí byl pionýry vyhlášen boj proti napovídání a opisování. Podnět vyšel z pionýrské skupinové rady, která dala návrh, aby pionýři na oddílových schůzkách pravidelně probírali pravidla chování. Současně byla vyhlášena akce proti napovídání a opisování. Pionýři jako iniciátoři měli být vzorem ostatním žákům. Oddíloví vedoucí na schůzkách a učitelé ve třídách ve vyučování přesvědčovali žáky o významu akce. Kontrolu průběhu akce prováděly oddílové rady tříd společně s učiteli.

Podstata spolupráce učitelů s pionýrskými oddíly při této akci spočívala v tom, že učitelé poradili vedoucím, jak ji organisace a metodicky zajistit, že pomohli vedoucím ji kontrolovat v jejím průběhu a že přesvědčovali pionýry i neorganisované žáky třídy o jejím významu.

Nesprávně postupoval učitel na jedné osmileté střední škole Brněnského kraje, když vyhlášoval akci na zlepšení kázně na škole, aniž vycházel z iniciativy pionýrů. Učitel si podržel pionýry své třídy po vyučování a krátce jim řekl, že příští týden bude týden slušného chování. Nemluvil před tím o akci ani s vedoucím oddílu, neporadil se předem s oddílovou radou. Všichni pionýři byli učitelem vyzváni, aby byli vzorem žákům, že ručí za zdárný úspěch celé akce. Vlastní akce, nepřipravená vedoucím ani oddílovou radou, ba ani učitelem, nebyla vůbec přenesena do činnosti družin. Pionýři nebyli přesvědčeni o nutnosti týdne slušného chování. Stavěli se k akci celkem nepřesvědčeně a uvědomovali si, že musí pouze vyhovět učitelovu přání.

Týden slušného chování byl zahájen. Učitel odsuzoval a napomínal neukázněné žáky, mezi nimi i pionýry. Ani nyní, přímo při průběhu, neporadil se s oddílovým vedoucím, nespolečně pracoval s oddílovou radou. Nepomáhal vedoucímu přenášet kázeňské problémy ze třídy, z vyučování do schůzek pionýrů. Teprve při celkovém zhodnocení pozval pionýry ke společné poradě.

Takto chápaná spolupráce je naprosto nesprávná. Učitel znevažoval význam oddílového vedoucího, oddílové rady a ostatních pionýrů při organisování této činnosti. Akce nebyla vůbec organisována z podnětu pionýrů ani ostatních žáků třídy. Učitel se ani nesnažil ji vyvolat svým přesvědčováním. Pouze nařizoval a prikazoval. Pionýři nemohli akci připravit v družinách ani v práci celého oddílu pro krátkost termínu a pro organizační nepřipravenost. Odezva akce v životě pionýrů byla proto minimální, jednalo se spíše o nesprávně připravenou akci školní, vyvolanou nátlakem učitele. Pionýři pochopitelně nemohli být aktivním jádrem třídy při jejím uskutečňování. Proto měla pomoc pionýrů, nezaložená na jejich iniciativě, formální ráz.

Pionýrská organisace ve třídě je také často iniciátorem při vyhlášení nejruznějších závazků žáků k zlepšení kázně a prospěchu, a to při slavnostních chvílích jako při slibu, při vstupu do PO, při různých výročích a podobně. Také zde je nutná spolupráce učitele s pionýrským oddílem, aby závazky žáků byly výchovně hodnotné, aby se nestávaly pouze formální záležitosti.

R. D. Brusničkinová správně upozorňuje na skutečnost, a naše praxe to pouze potvrzuje, že se často u pionýrů slova rozcházejí se skutkem. Děti ve slavnostních chvílích rády slibují, že se budou učit na jedničky. Protože

jsou pobízeny kamarády, a někdy i na radu učitelovu, dávají často takový slib, který nemohou splnit. Učí se frázím. Je nutný požadavek, aby se sliby kryly s konkrétními skutky.⁶⁾

Učitelé mají úkol vést pionýry a oddílové vedoucí k tomu, aby závazky pionýrů byly uvážené a pedagogicky správně vyhlášovány, aby jejich vyhlášení bylo důsledkem předběžné přesvědčovací činnosti vedoucích, mnohdy i učitelů i pionýrů. Zásadně nelze závazky nadikovat dětem; je důležité, aby je děti vyhlášovaly iniciativně a také tak plnily. Závazky musí být kontrolovány, a to nejen při splnění, avšak již během činnosti, vedoucí k splnění. Učitel pomáhá vedoucímu provádět tuto kontrolu tím, že sleduje pionýry v jejich práci ve vyučování a že podává o tom informace oddílovému vedoucímu.

Učitel sleduje i ostatní činnost pionýrů ve třídě a spolupracuje s vedoucím, s pionýrským aktivem i ostatními pionýry tak, že jim poskytuje svou uváženou radu a pomoc. Mnohde pionýři přebírají patronáty nad slabšími spolužáky, jinde poskytují přátelskou pomoc svým nemocným kamarádům. Jinde se účastní kontroly domácích úkolů, společně se doučují před opakováním, před zkouškami a podobně. Všechny tyto činnosti pionýrů ve vyučování mají svůj výchovný význam. Bylo by však hrubým omylem, kdyby učitelé i vedoucí kladli hlavní důraz na tyto akce pionýrů, kdyby se domnívali, že těžiště pionýrské činnosti má být právě v organizování této svépomocné práce. Nesprávně by uvažoval také ten učitel a vedoucí, který by se domníval, že organizováním svépomocné činnosti pionýrů bylo by možno odstranit nedostatky školní výchovně vzdělávací práce. Víme, že největší význam pro kvalitu vědomostí žáků má vyučovací hodina, správně vedená a organizovaná učitelem. Důležitým činitelem pro získávání pevných a trvalých vědomostí ve vyučování je však také uvědomělost žáků při učení, jejich poměr k poznatkům a návyk žáků systematicky ve škole pracovat. Pionýrská organizace celou svou bohatou a pestrou činností pomáhá učitelům, aby se tyto základní předpoklady pro úspěšnou práci žáků ve vyučování vytvořily. M. A. Danilov říká o této pomoci pionýrské organizace: »Vytvoření zdravého veřejného mínění třídy o poměru k učení a organizace kolektivu žáků k boji za hluboké a trvalé vědomosti všech žáků je důležitým úkolem třídního učitele. Komsomol a pionýrská organizace jsou povolány k tomu, aby pracovaly na rozřešení těchto úkolů...«⁷⁾ Teprve druhou úlohu hraje patronátní pomoc žáků v učení prospívajících žáků žákům neprospívajícím nebo žákům opožděným v učení pro nemoc. Nechceme tuto pomoc pionýrů ostatním dětem nijak znevažovat. Danilov o ní říká: »Jistá úloha při zvyšování prospěchu jednotlivých žáků náleží správně organizované vzájemné pomoci žáků ve třídě...« nemá plynout z nařízení, má mít společenskou povahu...⁸⁾ Autor dále zdůrazňuje při této pomoci význam iniciativy žáků samých, dále požadavek, aby veškerá podobná patronátní činnost byla vždy pod vedením učitele.

Nelze si samozřejmě v žádném případě mýslit, jak jsme již zdůraznili, že by mohla, byť i z části nahrazovat práci učitele. Vždyť pomoc opožděným, špatně se učícím žákům je vlastně dohánění a napravování něčeho, co bylo zanedbáno v normálním vyučování. Hlavním činitelem, který může odstranit opoždění žáka v učení, musí být učitel, jenž metodicky správně má připravit vyučovací hodinu a individuálním přístupem k žákům má dosáhnout, aby přímo ve vyučování a vhodně volenými domácími úkoly získali žáci co nejvíce kvalitních vědomostí.

⁶⁾ R. D. Brusničkinová: Učitel a pionýrská organizace, str. 27.

⁷⁾ M. A. Danilov: Jak zvyšovat kvalitu vědomostí žáků a předcházet neprospěchu, Sovětská věda, Pedagogika-psychologie, 1952/5, str. 566.

⁸⁾ Tamtéž, str. 567.

Učitelé přesto podporují vhodnou patronátní pomoc pionýrů slabším žákům. Sledují společně s vedoucím cíl vzbudit zájem pionýrů a žáků o společnou věc celé třídy, ukázat, že pro přítele, pro spolužáka je nutno někdy věnovat i svou volnou chvíli, naučit žáky mít radost z cizího úspěchu. Obzvláště výchovné je, když žáci si pomáhají v kolektivu, když se při této společné činnosti vyvíjí vědomí přátelské pomoci.

Učitel upozorňuje vedoucího pionýrů, že nelze přetěžovat pionýry patronáty. Sleduje, zda pionýr není v patronátu pouze jmenován, určen bez náležitého přesvědčení; všechny patronáty mají vycházet ze spontánního usnesení dětského kolektivu, z iniciativy pionýrů. Učitel dále sleduje, zda patronáty nemají formální ráz, zda nejsou zakládány předčasně a zbytečně. Patronáty se nemají stát dominantní činností pionýrského oddílu, pionýři se na svých družinových schůzkách nemají zabývat doučováním svých spolužáků. Družinové schůzky pionýrů jsou totiž pracovními schůzkami pionýrů, v nich se řeší úkoly, vyplývající z činnosti pionýrů v PO. Nejsou to tedy v žádném případě doučovací skupinky, tak, jak se jevila práce družin na některých školách.

Na jedné národní škole na Gottwaldovsku třídní učitelka, mylně si vykládajíc hlavní úkoly pionýrské organizace při zlepšování prospěchu a kázně žáků, nejenže určila sama patronáty prospívajících pionýrů nad slabšími žáky, ale dokonce i oddílového vedoucího učinila jakýmsi hlavním doučovatelem, který v družinových a oddílových schůzkách diktoval pionýrům i neorganizovaným přizvaným žákům diktáty a početní úkoly. Pionýři a slabší žáci se doučovali tomu, co ve škole nezvládli. Učitelka diktáty předem sama vypracovala a vždy druhý den po schůzce je opravovala a klasifikovala. Opravování se účastnili také pionýři, kteří měli patronáty nad slabšími spolužáky. Samozřejmě, ve třídě se zlepšila kázeň i prospěch. Soudružka učitelka mohla s uspokojením konstatovat, že práce pionýrského oddílu pomáhá vyučování, že patronáty i forma práce se osvědčují. Přesto však nelze souhlasit s takto organizovanou činností pionýrů, která měnila pionýrské schůzky na vyučovací hodiny, pionýrského vedoucího na mentora a vynikající žáky na pouhé vykonavatele učitelova příkazu. V práci se nikde neprojevovala iniciativa pionýrů.

Na jiných školách, kde učitelé a vedoucí správně pochopili význam patronátů, dala se tato pomoc pionýrům i slabším žákům většinou doma. Učitel poradil pionýrům, jak pomáhat, co společně pročíst, co vysvětlit, jak konkrétně postupovat a podobně. Na národních školách jsou s patronáty nejrozumnější zkušenosti. Někteří soudruzi učitelé tvrdí, že děti národní školy jsou dosti těkavé, takže obyčejně vážná práce, vyplývající z patronátu, měnila se ve hru a minula se účinkem.

Z těchto úvah je zřejmé, že pomoc učitele oddílovému vedoucímu a pionýrům samotným je nezbytně potřebná, mají-li patronáty plnit svou základní funkci, vychovávat děti k správnému poměru k učení a k správnému poměru ke spolužákům. Obdobně je nutná pomoc učitele, když pionýři z vlastní iniciativy navštěvují doma své nemocné spolužáky nebo když ve třídě organizují pomocnou akci, jako je na příklad kontrola domácích úkolů.

Učiníme-li předběžné závěry o spolupráci učitele s pionýrským oddílem ve vyučování, uvědomíme si, že konkrétní spolupráce bude vyplývat z požadavku správného pedagogického vedení všech akcí pionýrů ve vyučování. Práce pionýrského oddílu ve třídě je velice pestrá, a jak jsme již zdůraznili, vyplývá jako důsledek z ostatní činnosti pionýrů na schůzkách. Právě blízkost této pionýrské činnosti vyučování, její bezprostřední podobnost práci ve vyučování svádí učitele často k tomu, že ji zaměňuje za povinnou školní práci, kterou řídí výslovně on svým příkazem, svým učitelským požadavkem. Zapomíná na to, že každá činnost pionýrů, zlepšující kázeň ve třídě, usilující o zlepšení prospěchu ve třídě, má vycházet z iniciativy pionýrů, z jejich radostného přesvědčení o významu činnosti. Klíč k této aktivitě

pionýrů ve třídě nespočívá v učitelově příkazu, ale v jeho spolupráci s pionýrským vedoucím, v jeho přesvědčování pionýrů, v činnosti aktivu pionýrů a v činnosti pionýrů na družinových a oddílových schůzkách.

Úkol učitele bude tedy v zásadě spočívat v jeho umění — vytyčit před pionýry, před pionýrským aktivem pracovní cíle bez potlačování iniciativy a samočinnosti žáků a v odborné pomoci při provádění všech akcí pionýrů.

*

Těžiště práce pionýrského oddílu je v organisování pionýrských shromáždění. Podstatná část činnosti pionýrů v družinách je zaměřena k přípravě, provedení a zhodnocení těchto shromáždění. Samo shromáždění oddílu je slavnostním okamžikem, kdy oddíl pionýrů, jeho jednotlivé družiny, předvádějí výsledky své dlouhé přípravné činnosti. Ze všech shromáždění, která mohou mít ráz oslavy, jako na př. k památným výročím, nebo ráz naukového (námětového, thematického) shromáždění, pionýři si odnášejí cenné poznatky. Rozšiřuje se tak jejich duševní obzor; rozšiřují se jejich zájmy o vědění, utváří se jejich charakter.

Každé pionýrské shromáždění má svou organizační strukturu, která umožňuje, aby se všichni pionýři shromáždění aktivně účastnili, a to ve všech fázích jeho průběhu. Pionýry usměrňuje oddílový vedoucí, avšak je také často nutná spolupráce učitele, aby shromáždění mělo vysokou výchovnou úroveň.

Protože organizační forma pionýrských shromáždění je náročná a složitá, je prvním předpokladem spolupráce učitelů s vedoucími oddílů a pionýry, aby byl učitel podrobně obeznámen s úkoly a strukturou pionýrských shromáždění. Jen tak bude moci vyhovět požadavku, aby činnost pionýrů při organisování shromáždění byla založena na iniciativě a samočinnosti pionýrů, aby měla správnou náplň i formu.

Z neznalosti správných forem práce v PO vyplývají základní nedostatky při organisování oddílových shromáždění pionýrů.

N. I. Bokarev uvádí příklady naukových shromáždění, jichž se účastnili učitelé, kteří nesprávně chápali funkci shromáždění v celkové činnosti PO.⁹⁾ Učitelé jedné školy města Rostova provedli v pionýrském oddíle 6. třídy s vedoucími a pionýry dvě nauková shromáždění, a to matematické a fyzikální. Řídili přípravy k těmto shromážděním. Vzáli si za úkol opakovat učivo, pomoci pionýrům, aby si lépe osvojili to, co bylo ve vyučování probíráno. Námětové shromáždění s matematickým obsahem spočívalo v řešení příkladů, v odpovídání na učitelovy otázky.

Podobné shromáždění jsme viděli na jedné osmileté střední škole v Brně. Učitel ve snaze zlepšit vyučovací výsledky z matematiky organisoval naukové shromáždění na thema »Matematika«. Shromáždění nevěšelo z popudu pionýrů. Učitel si prostě přál, aby bylo provedeno, oddílový vedoucí poslechl učitele a oznámil dětem-pionýrům, že shromáždění bude provedeno za měsíc. Vedoucí i učitel opominul řídicí orgán pionýrů — oddílovou pionýrskou radu. Tato přijala jeho pokyn poslušně jako příkaz, který pouze přenesla mezi ostatní pionýry oddílu. Také organizační formu zajistil učitel matematiky sám. Nikdo se pionýrů nezeptal, co by si vše přáli slyšet na shromáždění, co by si měli připravit. V přípravě shromáždění v družinách, která má být nejživější a nejdůležitější prací na shromáždění, přinášející pionýrům nejcennější poznatky, pionýři několikrát počítali příklady z učebnice podle přání soudruha učitele. Při shromáždění učitel pronesl stručný referát o významu matematiky. Pak ukázal praktickými výpočty na tabuli, jak lze použít algebry, která se zdá být dětem mnohdy nezajímavá. Po skončení výkladu bylo zapomenuto na jakoukoli diskusi pionýrů.

⁹⁾ Bokarev: Iniciativa a samočinnost dětí jako základ pionýrské organizace, Sovetskaja pedagogika, 1952/3.

Učiníme-li závěry, musíme konstatovat, že učitel neznal dobře organizační formy pionýrského shromáždění. To, co organizoval, bylo nesprávné shromáždění, jehož přípravu a provedení se pionýři téměř nezúčastnili. Spíše se jednalo o nesprávně organizovanou besedu pionýrů s učitelem. Tato však plně postrádala svou nejzajímavější část — diskusi. Hlavním nedostatkem však bylo, že všechna tato činnost nebyla založena na iniciativě dětí, že pionýři byli pouze trpnými diváky. Učitel pozměnil vlastní oddílové shromáždění v pokračování vyučování.

Jiný typ pionýrského naukového shromáždění, jehož se pionýři účastnili již mnohem intenzivněji, uvádí Bělov.¹⁰⁾ Shromáždění, uspořádané v V. třídě, mělo thema »Družba pionýrů ve třídě«. Bylo pečlivě připraveno všemi pionýry třídy. Vedoucí se snažila o to, aby shromáždění mělo zdařilý průběh. Místnost, ve které se shromáždění konalo, byla vyzdobena květinami, obrazy, výroky známých politiků, spisovatelů, vědců. V krátkých projevech mluvili pionýři ke svým spolužákům o síle a významu kolektivu, o významu vzájemné pomoci v učení. Všichni pionýři závěrem slavnostně přislíbili, že budou k sobě přátelští, že budou upevňovat pionýrský kolektiv. V umělecké části programu pionýři recitovali básně, zpívali písně. S předvedeným programem byli spokojeni hosté, učitelé i vedoucí pionýrů.

Nikdo z účastníků se nezpokořoval, že shromáždění bylo postaveno na špatné základně. Chyba celého naukového shromáždění spočívala v přípravné práci pionýrů, předcházející shromáždění. Iniciativu přípravy měl totiž v rukou pouze oddílový vedoucí a učitel a nikoliv pionýři. Učitel a vedoucí sestavili plán shromáždění bez spolupráce s pionýry. Sami pečlivě vybrali a sestavili jednotlivá pásma pro každou družinu a pro každého pionýra. Vše takto připravené bylo rozdáno pionýrům k nacvičení. Žáci provedli dvakrát, třikrát zkoušku, aby přednes textu byl dokonalý. Výsledek byl, že shromáždění mělo navenek vytríbenou formu a bylo bez chyb. Přesto však pionýři nebyli plně spokojeni, na shromáždění se nic nového nedověděli, program nemohl být poutavý, živelný zájem o obsah, který má být vlastní všem dětem zúčastněným se shromáždění, se nemohl objevit. Takové shromáždění nevychovalo k iniciativnosti a k návykům samostatné práce. Pionýři byli zbaveni možnosti tvořit, a to právě u nich vyvolalo pocit nespokojenosti, všednosti a zklamání.

Tentýž autor popisuje ještě jiné naukové shromáždění, a to s matematickým námětem, které pořádali pionýři. Učitel ve vyučování přednášel o významu čísla »pí« a o jeho vzniku a o úloze ruských vědců při jeho objevu. Děti pod vlivem učitelova poutavého výkladu projevily živý zájem o rozvoj matematiky v Rusku. Učitel navrhl, aby pionýři organizovali naukové shromáždění s matematickým obsahem — pomohl by jim při jeho provedení. Učitel s vedoucím společně sestavili plán shromáždění. Pionýři navrhli řadu změn tohoto plánu a ukázali přitom velikou tvůrčí vynalézavost. Pak byly rozděleny úkoly mezi pionýry podle jejich zájmu. Pracovali v družinách i jednotlivě. Podrobnosti připravovaného programu před sebou pečlivě zatajovali; chtěli své spolužáky překvapit, každá družina chtěla mít nejpěknější a nejhodnotnější program. Pionýři kreslili, počítali, jímali četli literaturu, časopisy, kde získávali zajímavé poznatky o matematice, o jejím užití, o ruských matematicích. Připravovali se také zpěváci, recitátoři, tanečníci, a to k umělecké části shromáždění. Literaturu jim poradil učitel. Každý pionýr konal tedy svůj úsek práce sám, učitel s vedoucím pouze usměrňoval a řídil činnost dětí. Pionýři také sami rozhodli, kdo má být pozván na shromáždění. Samo shromáždění mělo zajímavý průběh; učitel pronesl úvodní referát, družiny pionýrů i jednotliví pionýři předvedli svým spolužákům program, který si pro shromáždění připravili. Všichni byli spokojeni, a to

¹⁰⁾ Dvě shromáždění pionýrského oddílu, Sovetskaja pedagogika, 1952/8.

mnohem více, než kdyby pouze trpně rekapitulovali to, co jim učitel předložil k naučení. Zajem o matematiku velice vzrostl.

Z uvedených příkladů naukových shromáždění je nám patrné, že učitelova pomoc pionýrskému oddílu při organisování shromáždění nemůže spočívat v poručníkovaní a nařizování, při čemž se nepřihlíží mnohdy ani na mínění oddílového vedoucího, ani na mínění pionýrů samých. Avšak nelze upadat do extrému, aby učitel, nedůvěruje patrně schopnosti pionýrů, sám vypracovával pro ně úkoly, pomíjel tvořivost a aktivitu pionýrů. Tyto nedostatky spolupráce, můžeme-li to ovšem nazvat spoluprací, ukazují, že takoví učitelé nejsou znalí problému obsahu a forem práce PO. Následkem bývá zhoršení výsledků výchovné činnosti pionýrského oddílu.

Pionýrská shromáždění mají mnohdy formy exkursí do výrobních podniků, do přírody, do muzeí, na výstavy. Všechny exkurse, ať jsou již organisovány oddílem, skupinou neb družinou, jako nejmenší jednotkou pionýrského oddílu, pomáhají škole svou názorností v jejím boji proti formalismu ve vědomostech žáků, v boji za správné představy a pojmy. Podobně jako při organisování naukových shromáždění pionýrů pomáhá učitel vedoucímu již při plánování, a to jako odborný poradce. Jeho poradenská činnost začíná přípravou plánu exkurse. Učitel, máje k dispozici řadu zkušeností ze své vlastní praxe, pomáhá vedoucímu řešit v plánu organizační a metodické problémy. Doporučí vedoucímu, jak při exkursi postupovat, čeho si povšimnout, co opominout. Navrhne vedoucímu délku exkurse. Když je plán exkurse vypracován za spolupráce s oddílovým vedoucí, má být předložen jako návrh radě oddílu. Pionýři mají často své připomínky, které jsou mnohdy, neobyčejně vtipné a vystihují povahu dětských zájmů. Je správné, aby navržený program byl usměrněn ve smyslu těchto požadavků pionýrů, neboť kdyby byl pouze výrazem učitelova přání, eventuálně přání oddílového vedoucího, exkurse pionýrů by nebyla založena na iniciativě dětí a k jejímu provedení by měly trpný vztah. Mnohdy však bývá postup vypracování plánu opačný. Rada oddílu vypracuje plán sama, oddílový vedoucí usměrňuje práci pionýrů při plánu hned při jeho sestavování. Učitel také podá své připomínky. Záleží na jeho pedagogickém taktu, jak dovede přesvědčovat pionýry, aby jeho doplňky a požadavky uznali za správné. V každém případě má mít učitel vliv na sestavování plánu exkurse pionýrů. Učitel také doporučí pionýrům literaturu, která je seznámí s obsahem exkurse, event. proměně pionýrům referát. Samotné exkurse se neúčastní, když vedoucí je dostatečně seznámen s problematikou, s níž se na exkursi setká.

Jsou však exkurse mnohem náročnější na výklad a odborné vedení pionýrů. Vedoucí by mnohdy nestačil svými znalostmi uspokojit požadavky dětí. Při každé takové odbornější exkursi je účelná spoluúčast učitele nejen při přípravě exkurse, ale také přímo při provedení, mnohdy i při závěrečném zhodnocení exkurse. Vedení odborně zaměřených exkursí klade zvýšené požadavky na oddílového vedoucího, na učitele i na pionýry. Jsou to obzvláště exkurse historické, technické, přírodovědné a jiné, jichž se mají účastnit odborní učitelé, není-li k dispozici jiný odborný průvodce.

Jestliže se učitel účastní exkurse pionýrů jako poradce, nemá se tím měnit její ráz ve školní exkursi. Vedení má zůstat v rukou pionýrského oddílového vedoucího. Učitel nemá také diktovat pionýrům, co dělat na exkursi, kam podnikat exkursi a pod. Každé pojetí vynucené exkurse je nesprávné. Pionýři se musí na exkursi těšit, musí být přesvědčeni, že exkurse je pro ně poutavou činností. Učitel nemá klasifikovat pionýry z toho, co viděli na exkursi.

Shromáždění oddílu pionýrů mají ještě jiné zajímavé formy. K velice oblíbeným formám práce patří besedy pionýrů, na nichž oddíly vyslechnou referáty pracujících z podniků, referáty umělců, vědců a také svých učitelů. Každá beseda má obsahovat řadu výchovných momentů, které zanechávají

v pionýrech nesmazatelné dojmy, zvyšují zájem pionýrů o poznání a působí výchovně na utváření jejich charakteru.

Na jedné brněnské osmileté střední škole pořádali pionýři besedu o vesmíru. Na besedu se pionýři připravovali stejně jako na tematické shrnutí. Navštívili hvězdárnu, přečetli si společně na družinových schůzkách populární články o vesmíru, které jim doporučili jejich učitelé. Na besedě promluvil o záhadách vesmíru učitel fyziky. Současně promítal diapozitivní snímky. Po jeho referátu byla obšírná diskuse, pionýři kladli nejružnější otázky, na které jim učitel odpovídal. Referát i diskuse zanechaly v pionýrech živý ohlas, jejich zájem o vesmír zlepšil také jejich poměr k fyzice. Beseda měla význam při výchově dětí k vědeckému světovému názoru.

Je možno organisovat i jiné besedy, které přibližují dětem vědu, techniku, které vedou žáky k chápání významu uvědomělé kázně, morálních kvalit socialistického člověka a pod. Učitelé spolupracují někdy jako usměrňovatelé zájmu pionýrů, jindy jako přednášející.

Učitelé spolupracují s pionýrským oddílem i při organisování dalších akcí pionýrské organisace, které jsou pestré svým obsahem i formou. Pionýři pracují s knihou, učitel radí vedoucím, jak pracovat s literaturou, radí dětem, co číst, upevňuje jejich zájem o knihu. Organisuje společně s vedoucím, oddílovou radou a pionýry besedy o knihách. Pionýři také navštěvují divadlo a film. Jsou členy zájmových kroužků. Učitel všude sleduje jejich činnost.

Nemáme v úmyslu konkrétně vyjmenovat všechny možnosti učitelovy spolupráce s pionýrským oddílem. Chtěli jsme pouze upozornit, že učitel má možnost i povinnost pomáhat pionýrskému oddílu téměř všude. V podstatě můžeme tvrdit, že spolupráce učitele s pionýrským oddílem při zlepšování prospěchu pionýrů a žáků je spoluprací se všemi zúčastněnými činiteli. Jedná se proto

- a) o spolupráci s pionýrským oddílovým vedoucím,
- b) o spolupráci s pionýrským aktivem, s oddílovou radou pionýrů,
- c) o spolupráci s ostatními pionýry oddílu.

a) *Spolupráce učitele s pionýrským oddílovým vedoucím* je v podstatě charakterisována svou výchovně-poradenskou povahou. Učitel předává oddílovému vedoucímu v učitelských konferencích, v konzultacích, při hospitacích některé své zkušenosti z práce s dětmi, a radou, taktně voleným poučením, doporučením odborné literatury pomáhá pionýrskému vedoucímu v jeho práci. Upevňuje autoritu oddílového vedoucího mezi pionýry. Učitel se vlastně stává takto i vychovatelem a školitelem oddílového vedoucího. Učitel však nikdy nezapomíná, že je pouze poradcem oddílového vedoucího, že nemá právo vytlačit vedoucího z jeho funkce a přebírat tak neoprávněně vedení pionýrů do svých rukou. Učitel společně s oddílovým vedoucím vytyčuje před pionýry konkrétní a lákavé úkoly, které odpovídají silám žáků. Nevnučuje dětem tyto úkoly, ale dbá, aby si je pionýři sami vybrali. Usiluje s vedoucím o to, aby veškerá práce pionýrské organisace byla založena na iniciativě a samočinnosti pionýrů. Proto přihlížejí s vedoucím oddílu k přáním a zájmům pionýrů. Dbají však o to, aby zájmy a požadavky pionýrů byly jimi výchovně usměrňovány.

Učitelova pomoc vedoucímu se projeví při plánování a provádění činnosti oddílu a družin. Učitel pomáhá vedoucímu a pionýrům vypracovat plán práce, vycházející z požadavků pionýrů. Pomáhá jako odborný poradce při přípravě pionýrských akcí. Jsou-li akce pionýrů náročné svým obsahem, svou organisací, mnohdy pomáhá i při přímém provedení těchto pionýrských činností.

Učitel, obzvláště třídní učitel, dbá o to, aby oddílový vedoucí vedl pionýry nikoliv sám, ale prostřednictvím pionýrského aktivu, prostřednictvím oddílové pionýrské rady. Proto také ve své spolupráci s oddílovým vedoucím

se zaměřuje na výchovu pionýrského aktivu k vedení ostatních pionýrů oddílu. Učitel spolupracuje s oddílovým vedoucím také při výběru a navrhování funkcí pionýrského oddílu.

b) *Spolupráce učitele s pionýrským aktivem, s oddílovou radou* je také důležitým úkolem učitele. Učitel se účastní schůzek a rady oddílu. Usiluje, aby pionýrská oddílová rada pracovala jako kolektiv, aby neopomíjela přání všech pionýrů třídy. Sám neprotežuje předsedu oddílové rady, opírá se o pionýrskou radu jako o celek. Brání se tomu, aby svým diktátem nutil pionýrskou oddílovou radu k vykonávání činnosti. Zatím co ve spolupráci s oddílovým vedoucím vystupuje učitel jako odborný poradce, zde navíc přesvědčuje pionýry o významu požadavků, které vznášá. Kdyby opomíjel tento základní předpoklad spolupráce učitele s aktivem pionýrů, jeho jednání by znamenalo zeslabení samočinnosti a iniciativy pionýrů, pokles aktivity, snižování odpovědnosti oddílové rady.

Učitel ve svém styku s oddílovou radou se snaží vésti ji k správnému řízení pionýrského oddílu, k samostatnému rozhodování, k uvážení řešení i složitějších organizačních a výchovných otázek. Pionýři musí mít vědomí samostatného rozhodování, jak říká Bokarev: »Pionýři se musí cítit jako hospodáři ve své organizaci, neboť pionýrská organizace je organizací dětí samých a nikoliv organizací pro děti.«¹¹⁾

c) *Spolupráce učitele s ostatními pionýry oddílu* je masovou poradenskou a přesvědčovací činností učitele. Učitel vytváří příznivé podmínky pro uplatnění požadavků svých, požadavků oddílového vedoucího a oddílové rady. Učitel bedlivě sleduje, aby opět přání a požadavky ostatních pionýrů třídy byly brány v úvahu oddílovou radou pionýrů a oddílovým vedoucím. Učitelova spolupráce s pionýry je svou povahou práce drobná, kterou nelze plánovat, nelze ji také pro její mnohoznačnost konkrétně popsat. Má formy běžných rozhovorů učitele s pionýry, formy učitelových poznámek ve vyučování a podobně. Jindy učitel propaguje práci pionýrů, ukazuje na osobní příklady pionýrů, naznačuje pionýrům, co by měli podniknout. Z této drobné spolupráce učitele s pionýry oddílu vznikají často nejvážnější rozhodnutí, která usměrňují činnost pionýrského oddílu na kratší i delší období. Proto ji pokládáme za velice důležitou a učitelé ji mají věnovat pozornost.

Závěrem chceme zdůraznit, že pouze ten učitel, který se dobře seznámí s úkoly pionýrské organizace ve škole, bude moci úspěšně spolupracovat s oddílem své třídy.

DEFEKTOLOGIE

LOGOPEDIE V ČSR.

(Z Ústavu pro defektologii.)

Univ. prof. MUDr, PhDr M. SOVÁK, Vysoká škola pedagogická, Praha.

Logopedie, t. j. nauka o výchově řeči, se zabývá rozvíjením a pěstováním dorozumívání ve všech jeho složkách, ve vnímání, chápání i vytváření nejrozumnějších projevů řeči. Péče o rozvíjení řeči zahrnuje v sobě i péči o to, jak předcházeti vývojovým vadám a získaným poruchám řeči, hlasu a sluchu, i jak je napravovat. Je tedy logopedie nauka o fyziologii a patologii dorozumívacího procesu, o prevenci i o nápravně pedagogickém

¹¹⁾ Iniciativa a samočinnost dětí jako základ práce pionýrské organizace, Sovetskaja pedagogika, 1952/3.